

BIZNES INGLIZ TILINI O'QITISHDA SUN'IY INTELLEKT

Ro'zmetova Muhabbat

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi, "TIQXMMI" milliy tadqiqot universiteti dotsenti.

<https://orcid.org/0009-0002-3787-103X>

<https://doi.org/10.53885/edinres.2024.04.2.091>

Annotatsiya: Ushbu maqolada biznes ingliz tilini o'qitish xususiyatlari hamda uni o'qitishda sun'iy intellekt ilovalaridan foydalanish afzalliklari bayon qilinadi. Shuningdek, zamonaviy sun'iy intellekt turli amallarni bajarishga mo'ljallangan algoritm va dasturiy tizimlardan iborat ekanligi, uning inson ongi bajarishi mumkin bo'lgan bir qancha vazifalarni axborot bazasiga kiritilgan ma'lumotlar asosida amalga oshirishi muhokama qilinadi. Jumladan, zamonaviy ingliz tilini o'rganishni va o'qitishni tashkil qilishda sifatli va yuqori samarador metodologiyani yaratish dolzarb muammo ekanligi, talabalar bilimini assesment qilishda inson omilini kamaytirishni optimallashtirish maqsadida sun'iy intellekt dasturlari ishtirokini inobatga olish keng iste'foda qilinadi. Ushbu maqolada sun'iy intellekt texnologiyalari yordamida ingliz tilini o'qitish hamda uning kompleks innovatsion dasturiy mobil ilovasini yaratish g'oyasi ilk bora o'rganiladi. Unda jahon ilm-fani tomonidan erishilgan amaliy va ilmiy natijalar batafsil tahlil qilinadi, soha mutaxassislari bilan hamkorlikda faoliyat olib boriladi va amaliy natijalarga erishiladi.

Kalit so'zlar: chet til o'qitish tajribasi, sun'iy intellekt, biznes ingliz tili, assesment, muayyan mavzular, o'qitish, mobil ilova yaratish.

ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ В ОБУЧЕНИИ БИЗНЕС АНГЛИЙСКИЙ

Рузметова Мухаббат

Доктор философии (PhD) по педагогическим наукам, доцент в Банковско-финансовая академии Республики Узбекистан, Национальный исследовательский университет "ТИИМСХ"

Аннотация: В данной статье изложены особенности преподавания бизнес-английского языка, а также преимущества использования приложений искусственного интеллекта при его преподавании. Также рассматривается, что современный искусственный интеллект состоит из алгоритмов и программных систем, предназначенных для выполнения различных действий, он может выполнять ряд задач, которые человеческий разум может выполнять на основе информации, включенной в базу данных. В частности, актуальной проблемой является создание качественной и высокоэффективной методики в организации изучения и преподавания современного английского языка, широко используется учет участия программ искусственного интеллекта с целью оптимизации снижения человеческого фактора при оценке знаний студентов. В статье впервые исследуется преподавание английского языка с использованием технологий искусственного интеллекта, а также идея создания его комплексного инновационного программного мобильного приложения. В нем детально будут проанализированы практические и научные результаты, достигнутые мировой наукой, а также будет осуществлена деятельность в сотрудничестве со специалистами данной области и достигнуты практические результаты.

Ключевые слова: опыт преподавания иностранного языка, искусственный интеллект, бизнес английский язык, оценка, конкретные темы, обучение, создание мобильного приложения.

ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TEACHING BUSINESS ENGLISH

Ruzmetova Muhabbat

PhD in Pedagogic Sciences, Associate Professor The Banking and finance academy of the Republic of Uzbekistan "TIAME" National Research University

Abstract: In this article is described the specific features of business English teaching and the advantages of using artificial intelligence application. It is also discussed that recent artificial intelligence consists of algorithms and software systems designed to perform various actions, and it performs a number of tasks that the human mind can accomplish based on the IT basics. In particular, the creation of a high-quality and highly effective methodology in the organization of modern English language learning

and teaching is summarised, taking into account of the participation of artificial intelligence applications in order for optimizing the reduction of the human factor in the assessment process of student knowledge. There is commonly explored the idea of teaching English with using artificial intelligence technologies and creating a complex innovative software mobile application. Moreover, in this article are analysed in detail, the practical and scientific results achieved by world experts and activities are carried out in the cooperation with scholars in the field.

Key words: Foreign language teaching experience, artificial intelligence, business English, assessment, specific topics, teaching, mobile application development.

Kirish. Bugungi kun sharoitida, Amerika Qo'shma Shtatlari, Finlandiya, Yaponiya, Yevropa Ittifoqi, Britaniya elchixonasi, Janubiy Osiyo davlatlarida chet tillarni o'qitish/o'rganish sohasida taraqqiy qilgan inson tafakkurining amaliy natijalari sanalmish zamonaviy axborot va sun'iy intellekt texnologiyalari imkoniyatlaridan keng foydalanish urfga aylangan. Koreya, Yaponiya, Finlandiya, Buyuk Britaniyada amalga oshirilgan muvaffaqiyatli xorijiy tajribalardan quyidagi sun'iy intellekt ilovalari mavjudligi tahlil qilindi: <https://chatgpt.com>, <https://poe.com>, <https://www.notion.so>, <https://app.twee.com>, <https://gptionary.com>, <https://article-summarizer.scholarcy.com> O'zbekiston sharoitida chet tillarni, xususan, ingliz tilini o'qitishda yuqoridagi xavolalarda keltirilgan sun'iy intellekt texnologiyalaridan va mobil qurilmalardan foydalanish mazkur sohani yangi bosqichga ko'taradi, bu esa mavjud ta'lim mazmuni, metodologiya va shakllarni qayta ko'rib chiqish hamda yangi bilim, malaka, ko'nikmalarni rivojlantirish imkonini beradi. Natijada, ingliz tilini o'qitishning amaliy va nazariy kurslari bo'yicha o'tkaziladigan mashg'ulotlarni til va biznes sohasi bilan, masalan, maxsus mavzular orqali umumiy dunyoqarashni rivojlantirish, biznes ingliz tilini o'rganish orqali mamlakat ravnaqiga hissa qo'shish, ayol va erkak tadbirkorlik faoliyatini takomillashtirish, ingliz tilida suhbat va muzokaralar olib borish imkoniyatlari kengayishini ta'minlash mumkin.

Mamlakat Prezidenti tomonidan 2021 yil 17 fevralda «Sun'iy intellekt texnologiyalarini jadal joriy etish uchun shart-sharoitlar yaratish chora-tadbirlari to'g'risida»gi qarori qabul qilinganidan so'ng, sun'iy intellekt sohasini rivojlantirish strategiyasi ishlab chiqildi, sun'iy intellekt texnologiyalaridan keng foydalanish kompleksi yaratildi, sun'iy intellekt sohasida innovatsion ishlanmalarning mahalliy ekotizimi yaratildi, sun'iy intellekt texnologiyalarini qo'llovchi dasturiy ta'minot ishlab chiquvchilariga raqamli ma'lumotlardan foydalanish uchun yetarli sharoitlar yaratildi.

“Sun'iy intellekt” ayrim mutaxassislar tomonidan “Sun'iy aql”, “Sun'iy tafakkur” deya e'tirof etiladi. Bu degani ayrim hollarda robotlarning insonlar o'rniga turli faoliyatlarga jalb qilinishi tushuniladi. Biroq, “Sun'iy intellekt” texnologiyalarining asosiy funksiyasi insonlar mehnatini va qobiliyatlarini kengaytirishni hamda takomillashtirishni nazarda tutadi. Shuning uchun mazkur texnologiyalar tadqiqot doirasida noyob resurs sifatida qo'llaniladi. Natijada, ingliz tilini o'rganuvchi talaba shaxsini kommunikant va kognizant maqomida shakllantirish maqsadida muqobil mobil ilova yaratilishi ko'zda tutilgan.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Sun'iy intellekt texnologiyalari yordamida biznes ingliz tilini o'qitish hamda uning kompleks innovatsion dasturiy mobil ilovasini yaratish muammosining o'rganilganlik darajasini tahlil qilsak, chet tillarni sun'iy intellekt texnologiyalari orqali o'rgatish/o'qitish bo'yicha Boston universiteti tadqiqotchisi Leyn M.Kokborn (Iain M. Cockburn), Garvard Menejment Biznes maktabi professori Rebeka Xenderson Xeynz (Rebecca Henderson Heinz), Massachusetts axborot texnologiyalari qoshidagi Sloun menejment universiteti professori Skot Stern (Scott Stern), Mustafa Elkadiri (Turkiya), Anant Manisha Sinx (Anant Manish Singh), Vasif Bilal Xaju (Wasif Bilal Haju), Xindiston Gauhati universiteti (Gauhati University) tadqiqotchilari Tulshi Bezboru (Tulshi Bezboruah) va Abxijit Boro (Abhijit Bora)lar tomonidan ilmiy va amaliy tadqiqotlar olib borilgan. Yurtimizda ham loyiha ishi mavzusiga oid Farrux Hakimov, Elmira Sirazieva, Mahbuba Eshnazarova, Saidjalol Hasanov, Olimjon Jamalov kabi tadqiqotchilar tomonidan ijobiy yutuqlar amalga oshirilgan hamda salmoqli tarzda amaliy natijalarga erishilgan.

Jahon tajribasidan ma'lumki, chet til turli davrlarda turli xil metodlardan foydalangan holda o'rgatilgan. Umuman aytganda, XIX asrning to'rtinchi hamda XX asrning birinchi choragigacha chet til tarjima metodi orqali o'rgatilgan. Yevropada chet til o'qitish metodikasini islohotidan so'ng to'g'ri (direct) metod ishlab chiqildi. Shu davrdan boshlab, har qanday chet tilni o'qitishda nutq faoliyatiga o'rgatila boshlandi. Buning natijasida ko'plab yangi metodlar tavsiya etildi. Masalan, og'zaki nutq

yondashuvi yoki vaziyatli til o'rgatish metodi (CLM), audio-lingval yoki og'zaki nutqqa asoslangan metod (ALM), sokin o'rgatish metodi (SW), motor/jismoniy harakatlar yordamida javob berish metodi (TPR), jamoaviy til o'rganish metodi (CLL) yoki gumanistik usul, disuggestopidiya (DeS) metodi va boshqalar. Shuningdek, so'nggi yillarda kommunikativ til o'qitish metodlari (CLT) bilan birga kompetentsiyalarga asosan til o'qitish (CBL), lingvistik korpus asosida o'qitish (LCT), kooperativ til o'qitish (CLT), mazmunga asoslangan ta'lim (CBI), vazifalarga asoslangan til o'qitish (TBL) metodlari chet til o'qitishda ommalashgan. Amerikalik amaliyotchi-tilshunoslar Jak S. Richards hamda Teodor S. Rodjers, Ramin Akbari ilmiy mulohazalariga ko'ra, ayni damda ingliz tili o'qitish uchun metodlardan keyingi davr (The post-methods era) kelgani e'tirof etiladi.

Ayni damda halqaro miqyosda chet tillarni o'qitishga oid tilshunoslik, lingvodidaktika, lingvomadaniyatshunoslik, kognitiv lingvistika, kontseptologiya kabi fanlar tomonidan erishilgan amaliy natijalaridan kelib chiqib, turli fanlarni, xususan, chet tillarni sun'iy intellekt ilovalari yordamida o'qitish masalasi aktualikka ega. O'zbekistonning uchinchi renessansida uzluksiz ta'lim tizimida turfa fanlarni o'qitish, turli veb va mobil ilovalarni o'quv jarayoniga tadbiq qilish, puxta bilim berish uchun ta'lim ilg'or rivojlangan davlatlar tajribasidan keng foydalanish, ko'nikma va malakalarni rivojlantirish asosiy davlat siyosati darajasiga ko'tarilgan. Zero, jahonda ona tili va chet tillarni o'qitishga boshqa fanlar yanglig' alohida e'tibor qaratiladi.

Muhokama. Mamlakatimizda ham chet til fani barcha ta'lim muassasalari o'quv rejasiga (OTM.larda majburiy va tanlov fan sifatida) kiritilgan. Binobarin, har qanday ta'lim muassasasida birorta G'arb yoki Sharq tilini o'rganish o'quvchi/talabalar uchun majburiy hisoblanadi. Amalga oshirilishi rejalashtirilgan tadqiqotda nazariy va amaliy mo'ljali, ixtisosligi iqtisodiyotning turli sohalari bo'lgan bakalavr va magistratura tinglovchilariga ilk marotaba biznes ingliz tilini o'qitishda sun'iy intellekt texnologiyalarini amaliyotga joriy qilishdan iborat. Shu bilan birga mazkur fanni o'qitishda ilmiy tadqiqotlarda qabul qilingan havolalardan foydalanish, turli manbalarni o'qib tanqidiy tahlil qilish va ingliz tili bilan biznes tushunchasiga oid mavzularni muvoziy tarzda o'zlashtirib borish ehtiyoji mavjudligiga oid ilmiy nazariy hamda amaliy g'oyalar ilgari suriladi.

Zamonaviy sun'iy intellekt turli amallarni bajarishga mo'ljallangan algoritm va dasturiy tizimlardan iborat bo'lib, inson ongi bajarishi mumkin bo'lgan bir qancha vazifalarni axborot bazasiga kiritilgan ma'lumotlar asosida amalga oshiradi. Shuningdek, sun'iy intellekt mantiqli izchil mulohaza qilish hamda tavsiya berish qobiliyatiga ega "aqli" texnologiya hisoblanadi. Sun'iy intellekt va zamonaviy mobil ilovalar yaratish yo'nalishida ta'lim tizimida alohida yutuqlarga erishilmoqda. Mamlakatimizda ham chet til o'qitishda yetakchi davlatlar tajribasidan keng foydalanish ustuvor vazifa sifatida belgilangan. Shu munosabat bilan xukumat tomonidan bir qator muhim dasturlar, qarorlar qabul qilingan hamda sun'iy intellekt sohasida o'ziga xos salohiyat asoslari mavjud. Sun'iy intellekt texnologiyalari insoniyat jamiyati a'zolarining aqliy va jismoniy mehnati mahsuli deya talqin qilinadi. Chunonchi, muqobil biznes ingliz tilini o'rganishga tegishli sun'iy intellekt texnologiyalarini tanlash hamda ular yordamida mobil ilova yaratish ko'zda tutilgan loyihadan ko'zlangan asosiy maqsad sun'iy intellekt texnologiyalarini ingliz tilini o'qitish jarayoniga joriy qilishdan iborat.

Dastlab, ingliz tilini o'qitishga tegishli xorijiy ekspertlar tomonidan yaratilgan sun'iy intellekt texnologiyalari tahlil qilinadi (Blended lingua, COIL -Collaborative Online International Learning connects, COCA-The Corpus of Contemporary American English). So'ngra, muqobillari tanlab olinadi. Ushbu tanlangan ilovalar biznes ingliz tilini o'qitish jarayonida amalda sinab ko'riladi va tajriba-sinov ishlari tashkil qilinadi. Tadqiqot doirasida chet tillar o'rgatishni sun'iy intellekt texnologiyalari orqali uyg'unlashtirib tashkil etilishi lingvodidaktikaning asosiy yo'nalishiga aylanadi. Natijada, ingliz tilini turli veb va mobil ilovalar orqali o'rganish rivojlantiriladi. Har qanday ikkinchi va boshqa tillarni o'rganishga kirishar ekanmiz, birinchi navbatda, ular orasidagi o'xshashlik (universal belgi)larga e'tibor qaratishimiz kerak. Qolaversa, ona tili va chet tildagi differentsial birliklar va belgilarni farqlab o'rgatishga tegishli vaqt va kuch sarflash hamda ehtimoliy qiyinchiliklarni oldindan bartaraf etish talab etiladi. Bunga lingvistik va lingvodidaktik muqoyasa va talabalarning nutqida sodir bo'ladigan xatolarning tipologiyasini yaratish orqali erishiladi. Tadqiqotning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati, zamonaviy ingliz tilini o'rganishni tashkil qilishda sifatli va yuqori samarador metodologiyani yaratishni nazarda tutadi. Ushbu jarayonning yaratilishi va ishlab chiqilishi texnik va texnologik jihatdan murakkab, biroq bunday muhit ta'lim tizimini takomillashtirishga, samarali amalga oshirishga xizmat qiladi. Jumladan, O'zbekiston yoshlari orasida xorijiy nufuzli universitetlarda talaba bo'lish istagi tobora ortib bormoqda. Ushbu jarayonni ham sun'iy

intellekt texnologiyalari yordamida xorijga bormasdan o'zi yashayotgan davlatda o'qib ham amalga oshirish imkoniyati mavjud. Masalan, "COIL–Collaborative Online International Learning" sun'iy intellekt ta'limiy platformasi orqali mamlakatimiz universitetlari va xorijiy universitetlar bilan hamkorlik qo'lga qo'yiladi. Bunda talabalar bir vaqtning o'zida xorijiy universitetlardagi tengdoshlari bilan virtual auditoriya orqali dars jarayonlarida faol qatnashishi va bilim olish imkoniyatiga ega bo'lishlari mumkin. Natijada, O'zbekiston yoshlari nufuzli universitetlarning birida talabalar almashinuvi dasturlarida qatnashish imkoniyatiga ega bo'lishadi hamda xorijiy oliy o'quv yurtlari ta'lim dasturlari asosida bilim va ko'nikmalarni xorijga chiqmagan holda o'zimizda amalga oshirish imkoniyati yaratiladi.

Tadqiqotda ilmiy va ilmiy-texnik faoliyat ishlanmalarining natijalarini qo'llash orqali yaratilgan mobil ilova realizatsiya qilinadi. So'ngra bank-moliya akademiyasi tinglovchilariga biznes ingliz tilini o'qitish jarayonida foydalaniladi. Sun'iy intellekt texnologiyalari yordamida yaratilgan mobil ilova "google market" platformasiga hamda <https://lms.bfa.uz/> elektron ta'lim tizimiga maxsus joylashtiriladi. Joylashtirilgan mobil ilovadan foydalanish dastlabki bosqichda bepul. CEFR darajalari bo'yicha shkalalarga ajratilgan topshiriqlarni bosqichma-bosqich bajarish va yakuniy natijada sertifikatga ega bo'lish loyiha a'zolari tomonidan tijoratlashtiriladi. Ushbu intellektual mulk maxsus axborot texnologiyalari mutaxassislari bilan hamkorlikda amalga oshiriladi.

Amalga oshirilgan dastlabki tajriba-sinov ishlaridan quyidagi asosiy ilmiy muammolar aniqlandi va ular shunday tavsiflanadi: birinchidan, biznes ingliz tilini o'qitishda sun'iy intellekt texnologiyalari ishtirokida mobil ilovalar yaratish dolzarb ahamiyatga ega ekanligini amalda yoritib berish; ikkinchidan, O'zbekiston sharoitida chet til o'qitishga oid jahon lingvodidaktikasining zamonaviy yo'nalishlarini aniqlash hamda uning mexanizmlarini ishlab chiqish; uchinchidan, Oliy ta'lim muassasalarining ixtisosligi chet til bo'lmagan fakultetlari bitiruvchilariga S1 (Chet til o'rganishning mustaqil muloqoti) darajasini egallash vazifasi qo'yilgan bo'lsa, uning kommunikativ aspektini aniqlashtirish talab qilinadi; to'rtinchidan, OTM bitiruvchilarining retseptiv va produktiv nutqiy malakalarini "MYSQL, Flutter, Prezi" dasturiy sun'iy intellekt texnologiyalari yordamida rivojlantirish; beshinchidan, mavjud darsliklarga qo'shimcha multimedial o'quv resurslar o'rniga, ingliz tilini o'rganish muddatini minimallashtiradigan, sarf-harajatlarni kamaytiradigan (darsliklar yaratish, chop qilish) muqobil mobil ilovalarning ta'limiy ahamiyatini kengaytirish, muallim mehnatini fasilitator maqomida belgilash; oltinchidan, kredit-modul tizimida jahon tajribasiga ko'ra talabalar bilimni assesment qilishda inson omilini kamaytirishni optimallashtirish maqsadida sun'iy intellekt dasturlari ishtirokini inobatga olish va boshqalar.

"Biznes ingliz tili" fani turli iqtisodiyot yo'nalishlariga ixtisoslashgan oliy ta'lim muassasalarida "Ingliz tili/Xorijiy til/Kasbiy sohada xorijiy til yoki ingliz tili" kabi nomlar bilan o'qitilmoqda. Mazkur fanni o'qitishda biznesga oid turli xorijiy o'quv adabiyotlaridan foydalanilmoqda. Bugungi kunda har qanday fanlarni o'qitish xususiyatiga binoan, ularni turli dasturiy vositalar, multimedial o'quv resurslar, veb va mobil ilovalar orqali o'qitish/o'rganish taklif qilinmoqda. Ayni damda turli ijtimoiy sohalarda sun'iy intellekt texnologiyalarini qo'llash keng urfga aylanmoqda. Mazkur loyihada sun'iy intellekt texnologiyalarining muqobil funktsiyalari yordamida biznes ingliz tilini o'qitishga e'tibor qaratiladi. Tadqiqotdan ko'zlangan asosiy maqsad O'zbekiston sharoitida ta'limiy mobil ilovalar yaratish jarayonining o'sishiga xissa qo'shish hamda optimal sun'iy intellekt texnologiyalari yordamida biznes ingliz tilini o'qitishga oid kompleks innovatsion dasturiy mobil qurilma va planshetlarda ishlash imkoniyatiga IOS (Iphone Operating System) va Android platformalari uchun vizual yechimga ega mobil ilova yaratishdan iborat.

Mazkur loyihada hal etilishi ko'zda tutilgan asosiy ilmiy muammolar quyidagicha tavsiflanadi: birinchidan, biznes ingliz tilini o'qitishda sun'iy intellekt texnologiyalari ishtirokida mobil ilovalar yetishmasligini isbotlash hamda muqobil mobil ilovalarni yaratish dolzarb ahamiyatga ega ekanligini amalda yoritib berish; ikkinchidan, O'zbekiston sharoitida chet til o'qitishga oid jahon lingvodidaktikasining zamonaviy yo'nalishlarini aniqlash hamda uning mexanizmlarini ishlab chiqish; uchinchidan, Oliy ta'lim muassasalarining ixtisosligi chet til bo'lmagan fakultetlari bitiruvchilariga S1 (Chet til o'rganishning mustaqil muloqoti) darajasini egallash vazifasi qo'yilgan bo'lsa, uning kommunikativ aspektini aniqlashtirish talab qilinadi; to'rtinchidan, OTM bitiruvchilarining retseptiv va produktiv nutqiy malakalarini "MYSQL, Flutter, Prezi" dasturiy sun'iy intellekt texnologiyalari yordamida rivojlantirish; beshinchidan, mavjud darsliklarga qo'shimcha multimedial o'quv resurslar o'rniga, ingliz tilini o'rganish muddatini minimallashtiradigan, sarf-harajatlarni kamaytiradigan

(darsliklar yaratish, chop qilish) muqobil mobil ilovalarning ta'limiy ahamiyatini kengaytirish, muallim mehnatini fasilitator maqomida belgilash; oltinchidan, kredit-modul tizimida jahon tajribasiga ko'ra talabalar bilimni assesment qilishda inson omilini kamaytirishni optimallashtirish maqsadida sun'iy intellekt dasturlari ishtirokini inobatga olish kabi muammolarni hal qilishdan iborat.

“Sun'iy intellekt texnologiyalari yordamida biznes ingliz tilini o'qitish hamda uning kompleks innovatsion dasturiy mobil ilovasini yaratish” mavzusidagi loyiha ishida quyidagi vazifalar belgilandi:

- sun'iy intellekt texnologiyalari yordamida biznes ingliz tilini o'qitish hamda uning kompleks innovatsion dasturiy mobil ilovasini yaratishga oid adabiyotlarni tahlil qilish va umumlashtirish;
- ixtisosligi chet til bo'lmagan OTM. Talabalari/tinglovchilariga biznes ingliz tilini o'qitish mazmunini ishlab chiqish;

- lingvistik (nutqiy, til) kompetentsiyalarni rivojlantirishga qo'yilgan talablarga binoan, sun'iy intellekt texnologiyalari yordamida biznes ingliz tilini o'qitish metodikasini ishlab chiqish;

- sun'iy intellekt texnologiyalari yordamida biznes ingliz tilini samarali o'qitishga tegishli mobil qurilmaning texnik topshiriqlarini, asosiy ekranda aks etadigan funktsiyalarni hamda menim profilim bo'limlarini ishlab chiqish;

- sun'iy intellekt texnologiyalari yordamida biznes ingliz tilini o'qitishni samarali tashkil qilish maqsadida “Business English with AI” nomli innovatsion dasturiy mobil ilovani yaratish;

- yuqoridagi vazifalarni bosqichma-bosqich hal qilish birinchidan, O'zbekiston sharoitida ta'limiy mobil ilovalarni ko'paytirishga yordam beradi. Ikkinchidan, darsliklarni chop qilishga oid iqtisodiy muammolarni hal qiladi. Uchinchidan, yangi ilmiy ishlanma (mahsulot/texnologiya) olishni ta'minlab beruvchi texnik-iqtisodiy daromad keltiruvchi innovatsion dasturiy ta'minot yaratiladi.

Sun'iy intellekt texnologiyalari ijtimoiy hayotimizning barcha sohalariga kirib keldi. Qishloq xo'jaligi, bank-moliya tashkilotlari, tijorat banklari faoliyatlari, energetika, sog'liqni saqlash, farmatsevtika, soliq, transport sohalarida erishilgan barcha zamonaviy yutuqlar sun'iy intellekt texnologiyalari orqali amalga oshirilmoqda.

Mazkur loyihaning ilmiy yangiligi quyidagicha tavsiflanadi:

- innovatsion dasturiy mobil ilova yaratishga oid adabiyotlarni tahlil qilish va umumlashtirish orqali sun'iy intellekt texnologiyalari yordamida biznes ingliz tilini samarali o'qitishga erishiladi;

- ixtisosligi chet til bo'lmagan bo'lajak iqtisodchi talabalarga O'zbekiston sharoitida biznes ingliz tilini o'qitish mazmuni ishlab chiqiladi;

- chet til o'qitish Dasturiy standartlariga binoan, sun'iy intellekt texnologiyalari yordamida biznes ingliz tilini o'qitish metodikasi ishlab chiqiladi;

- sun'iy intellekt texnologiyalari yordamida biznes ingliz tilini samarali o'qitishga tegishli mobil qurilmaning texnik topshiriqlari, asosiy ekranda aks etadigan funktsiyalari hamda “mening profilim-my profile” bo'limlari ishlab chiqilib, talabalar bilimni baholash kompleksi yaratiladi;

- ilk marotaba o'zbek olimalari tomonidan sun'iy intellekt texnologiyalari yordamida biznes ingliz tilini o'qitish imkoniyatiga ega bo'lgan “Business English with AI” nomli innovatsion dasturiy mobil ilova yaratiladi.

Natijalar. Shuni alohida e'tirof etish lozim-ki, “Linux” yadrosi asosida “Android” uchun dasturlar va mobil ilovalarni yaratish murakkab ko'p funktsiyali mexanizmlarni o'z ichiga oladi. Demak, mobil ilovalar bozori sezilarli darajada kengayib, raqobatga boy maydonga aylanib bormoqda. Talabalar va tinglovchilar (magistratura mutaxassisleri) loyiha doirasida yaratish rejalashtirilgan mobil ilovani “App Store” yoki “Google Play Market” onlayn dastur do'konlari orqali bepul yuklab olishlari mumkin va minimal harajatlarni hisobiga biznes ingliz tili glossari bankini erkin o'zlashtirish imkoniyatiga ega bo'lishadi. Natijada, mobil ilova foydalanuvchilari biznes ingliz tilini qaerda qo'llay olish xususida aniq tasavvurga ega bo'ladi. Shuningdek, kasbiy leksik atamalarni o'zbek, rus tillarida qiyoslash va tushunishga erishadi, ijtimoiy va biznesga oid oddiy va murakkab matnlarni o'qib anglay oladi. Mobil ilova orqali ingliz tilini o'rganuvchi talaba va tinglovchilar bir nechta modullarga ajratilgan dasturdan yakuniy testgacha ilovadan foydalanish davom ettirilsa, maxsus sertifikat taqdim qilinadi. Shuningdek, mazkur yaratilishi rejalashtirilgan mobil ilova o'zining dizayni, tarkibi va mazmuni bilan boshqalardan ajralib turadi.

Ilg'or xorijiy mamlakatlarda “Google Play Market”ning so'nggi oylardagi eng foydali mobil ilovalari quyidagilar: Microsoft Math Solver, Microsoft kompaniyasi tomonidan yaratilgan va yangi matematik

tenglama va misollarni yechishga yordam beradi. Uning ishlash tartibi oddiy: smartfon kamerasini yechimi topilmayotgan misol yozilgan varaq qarshisida tutasiz va suratga olasiz, Microsoft Math Solver avtomatik natijani hisoblay boshlaydi. Shuningdek, mashqlarni qo'lda yoki klaviatura orqali ham yozib kiritish mumkin. Ilova nafaqat natijani, balki yechimning kelib chiqish bosqichlarini ham ko'rsatadi. Shuningdek, onlayn magazinda xorijlik malakali mutaxassislar tomonidan yaratilgan eng sara va ommabop quyidagi ta'limiy mobil ilovalar aniqlandi. Duolingo, Google Primer, LinkedIn, Steezy, Simple Piano App, Khan Academy, Tasty, Skillshare. G'arb mamlakatlari ilmiy-tadqiqot yo'nalishlari bo'yicha erishilgan yutuqlar natijasida 2023 yilning eng foydali ta'limiy platformalarini (Kristofer Pappas) talentIMS, IspringLearnLMS, 360Learning, Moodle, MyLearningHub va boshqalar tashkil qiladi. Turli yoshga mo'ljallangan ingliz tilini o'rganishga tegishli eng ko'p foydalanuvchilarga ega mobil ilovalarga Britaniya Kengashi tomonidan yaratilgan LearnEnglishPodcats, BBCLearningEnglish, British Council EnglishScore, ABA English, Babbel-LearnLanguages, Learn English Conversations, RealLife: Speak, Learn English, Hello Talk, Fun English, Speak English Fluently kabi misol keltirishimiz mumkin. Biznes ingliz tilini o'rganishga tegishli mobil ilovalar quyidagilar: Business English by BEP, Learn English Business, Business English, Business English by AEE.

Xulosa. Biznes ingliz tilini o'qitishda sun'iy intellekt texnologiyalari ishtirokida mobil ilovalar zarurligi hamda muqobil mobil ilovalarni yaratish dolzarb ahamiyatga ega ekanligi amalda isbotlab beriladi. Ikkinchidan, O'zbekiston sharoitida chet til o'qitishga oid jahon lingvodidaktikasining zamonaviy yo'nalishlari aniqlanadi hamda uning mexanizmlari ishlab chiqiladi. Uchinchidan, Oliy ta'lim muassasalarining ixtisosligi chet til bo'lmagan fakultetlari bitiruvchilariga S1 (Chet til o'rganishning mustaqil muloqoti) darajasini egallash vazifasi samarali hal qilinadi. Shuningdek, o'zbek lingvodidaktiklari orqali ingliz tilini o'qitishning kommunikativ aspekti aniqlashtiriladi. To'rtinchidan, OTM bitiruvchilarining retseptiv va produktiv nutqiy malakalarini "MYSQL, Flutter, Prezi" dasturiy sun'iy intellekt texnologiyalari yordamida rivojlantiriladi. To'rtinchidan, mavjud darsliklarga qo'shimcha multimedial o'quv resurslar o'rniga, ingliz tilini o'rganish muddatini minimallashtiradigan, sarf-harajatlarni kamaytiradigan (darsliklar yaratish, chop qilish) muqobil mobil ilovaning ta'limiy ahamiyati kengaytiriladi Beshinchidan, kredit-modul tizimida jahon tajribasiga ko'ra talabalar bilimni assesment jarayonini amalga oshirishda inson omilini kamaytirishga erishiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Farrux HAKIMOV. <https://strategy.uz/index.php?news=1198>. "Taraqqiyot strategiyasi" markazi bo'lim boshlig'i
2. Lizhen Shi, Arshad Muhammad Umer & Yanting Shi. Utilizing AI models to optimize blended teaching effectiveness in college-level English education. ISSN: (Print) (Online) Journal homepage: <https://www.tandfonline.com/loi/oaed20>
3. L. Ferguson, "Advancing Research Integrity Collaboratively and with Vigour," 2022, <https://www.hindawi.com/post/advancingresearch-integrity-collaboratively-and-vigour/>
4. S. Makridakis, "The forthcoming artificial intelligence (AI) revolution: its impact on society and firms," *Futures*, vol. 90, no. jun., pp. 46–60, 2017.
5. P. Fernandez, "Through the looking glass: envisioning new library technologies" how artificial intelligence will impact libraries [J]," *Library Hi Tech News*, vol. 33, no. 5, pp. 5–8, 2016.
6. E. Vickers, "The strange child: education and the psychology of patriotism in recessionary Japan by Andrea Gevurtz Arai," *Monumenta Nipponica*, vol. 72, no. 1, pp. 146–152, 2017.
7. M. Garcia, "Racist in the machine: the disturbing implications of algorithmic bias," *World Policy Journal*, vol. 33, no. 4, pp. 111–117, 2016.
8. A. I. Review, "About the authors," *Artificial Intelligence Review*, vol. 15, no. 6, pp. 1–6, 2016.